

Bogdan Dolenc

Slovenija in Rusija povezani v molitvenem spominu na žrtve prve svetovne vojne

Slovenia and Russia Connected in a Prayer in Memory of Victims of World War I.

Ekumensko srečanje in pogovor med tremi metropolitami

Zadnji julijski vikend 2016 je bil v Sloveniji v znamenju visokega političnega in cerkvenega obiska iz Rusije. Tokrat se je slovesnosti v ruski kapelici pod Vršičem udeležil predsednik Ruske federacije Vladimir Putin, spremljajočo rusko cerkveno delegacijo pa je vodil metropolit Volokolamski Ilarion, predsednik Oddelka za zunanje cerkvene zadeve pri Moskovskem patriarhatu. Glede na močno navzočnost vernikov Srbske pravoslavne cerkve v Sloveniji je bil na spominske slovesnosti povabljen tudi zagrebško-ljubljanski metropolit Porfirije Perić. Spoštljiv molitveni spomin je veljal tistim ruskim in ukrajinskim vojnim ujetnikom, ki so pred sto leti – med divjanjem prve svetovne vojne – izgubili življenja pod snežnim plazom pri gradnji ceste čez prelaz Vršič.

Metropolit Ilarion je skupaj z delegacijo Ruske pravoslavne cerkve prispel v Slovenijo že v četrtek, 28. julija, naslednji dan je obiskal apostolskega nuncija v Sloveniji, nadškofa dr. Juliusza Janusza. Ob tej priložnosti mu je podaril zgoščenko s posnetki svojih sakralnih skladb, saj je med drugim odličen skladatelj cerkvene glasbe. Ogledal si je ljubljansko stolnico sv. Nikolaja, svetnika, ki ga Ruska cerkev zelo časti pod imenom sv. Nikolaj Čudodelnik. Sledil je obisk v srbski pravoslavni cerkvi sv. Cirila in Metoda v Tivoliju. Njihovi verniki in duhovniki so mu izrazili dobrodošlico z običajnim »mnogoletijem« – liturgičnim pozdravom in voščilom, ki velja škofu – ter s slovesnim zvonjenjem vseh zvonov.

Ljubljanski nadškof in metropolit msgr. Stanislav Zore je želel, da se tako pomemben obisk dveh pravoslavnih metropolitov ne bi omejil le na prijateljske in vljudnostne geste, ampak bi imel tudi ekumensko vsebino in sporočilo. Zato ju je povabil k medkrščanskemu ali ekumenskemu srečanju in pogovoru, ki je potekal v »dvorani prednikov« v ljubljanskem nadškofijskem domu. Metropolita Ilariona so spremljali protodiakon Vladimir Nazarkin, jerodiakon Nikolaj Ono in Aleksander Eršov iz Rusije, metropolita Porfirja Perića pa duhovnik Aleksandar Obradović, župnik v Ljubljani. Ob nadškofu Zoretu so bili člani Slovenskega ekumenskega sveta: celjski škof Stanislav Lipovšek, Bogdan Dolenc, Anton Štrukelj, Vinko Škafar in Maksimilijan Matjaž. Tajnik Sveta Bogdan Dolenc je pogovor uvedel z mislijo: »Z današnjim bratskim pogovorom med tremi metropoliti, ki se srečujete tukaj v Sloveniji, na stičišču treh svetov, slovanskega, germanskega in romanskega, želimo skromno nadaljevati tisti dialog, ki sta ga 12. februarja letos (2016) v Havani na Kubi srečno začela ruski patriarh Kiril in papež Frančišek. Danes se torej dialog širi in podaljšuje v 'trialog' – trialog ljubezni in resnice.«

Omenjeno srečanje na Kubi je bilo izpolnitev stoletnih pričakovanj in je klicalo po tem, da se nadaljuje v vrsti srečanj na nižji ravni. Patriarh Kiril je po srečanju in po podpisu skupne izjave rekel: »Dve uri sva se pogovarjala v odprtem pogovoru, v polni odgovornosti do naših Cerkva, našega vernega ljudstva, prihodnosti krščanstva in človeške civilizacije. Vsebinsko bogat pogovor nama je dal priložnost, da sva poslušala in razumela mnenje drug drugega.« Papež Frančišek pa je dodal: »Pogovarjala sva se kot brata ... Prepričana sva, da smo na poti edinosti.« Nekaj podobnega smo doživeli tudi ob ekumenskem pogovoru v ljubljanskem škofijskem domu.

Pogovor med tremi metropoliti je tekel najprej o miru, o tej tako dragoceni in krhki vrednoti, ki pa je vendarle pogoj preživetja človeštva in smo zanjo odgovorni tudi kristjani. Zunanji povod letošnjega srečanja je bil spomin na dogodke v času prve svetovne vojne. Vojne izvirajo iz sovraštva ter sejejo sovraštvo in delitve. Božja previdnost pa lahko napravi, da iz nesrečnih dogodkov zrastejo nove vezi in prijateljstva med narodi. To se je zgodilo in se dogaja ob spominjanju na trpljenje in smrtne žrtve med ruskimi vojnimi ujetniki pod Vršičem.

Ekumenski pogovor ni mogel mimo pereče begunske krize in preganjanja kristjanov na Bližnjem vzhodu in v Afriki. Med begunci, ki preplavljajo Evropo, je veliko kristjanov, ki so zaradi vojne in preganjanja izgnani iz celih vasi in mest. Velika skrb glede prihodnosti človeštva je nadalje povezana z vprašanji ekologije in odgovornosti do stvarstva. Pravoslavna duhovnost in teologija krepita čut odgovornosti za ohranjanje neokrnjenega stvarstva. Papež Francišek pa je našo odgovornost za Božje stvarstvo obsežno utemeljil v okrožnici *Hvaljen, moj Gospod* (2014).

Pomembno področje ekumenskega sodelovanja je tudi družina. Njena podoba se marsikje postavlja pod vprašaj. Tudi v tej točki so se sogovorniki zedinili v skupni misli in zavzemanju za to, da se ne bi zameglil ideal krščanske družine in zakona. Na koncu so metropolitoli namenili hvaležno misel svetima bratoma Cirilu in Metodu, ki sta bila apostola še nerazdeljene cerkve in vez med krščanskim Vzhodom in Zahodom.

Metropolit Stanislav Zore je visoke pravoslavne goste nagovoril z besedami: »Poleg vere v Jezusa Kristusa nas povezujejo še druge stvari. Srečujemo se v svetem letu usmiljenja, ki pred nas postavlja zahtevo po duhovnih in telesnih delih usmiljenja. Ruska kapelica pod Vršičem, ki je bila zgrajena v spomin na umrle ruske vojake, je priča pietetnega in krščanskega odnosa do pokojnih. Mrtve pokopavati je eno od del usmiljenja, ki je močno poudarjeno v Svetem pismu, v Tobitovi knjigi. Na misel mi prihaja nesmrtni stavek Antigone, ki je ob mrtvem bratu nasilnemu kralju rekla: 'Ne da sovražim, da ljubim, sem na svetu.' Tako nas krščanski odnos do rajnih in spomin nanje počlovečuje. Na poseben način nas povezuje tudi delo vzhodnokrščanskega središča in založbe Življenje z Bogom v Bruslju. Ustanovila ga je gospa Irina Mihajlovna Posnova (u. 1997), z njo pa sta rodovitno in predano sodelovala duhovnika naše nadškofije Anton Ilc in Karel Kozina. O njihovem delu ste napisali: 'Za vse tiste, ki so hodili v cerkev v času, ko je bilo v Sovjetski zvezi izdajanje verske literature prepovedano, so bili molitveniki in Sveta pisma, objavljeni v Bruslju, velik blagoslov.'«

Nadškof Zore se je sogovornikov metropolitov spomnil s čestitko, saj sta nedavno praznovala rojstna dneva – Ilarion petdesetletnico, Porfirij pa pet let več. Ilarionu je v spomin na to srečanje podaril repliko prstana Božjega služabnika, ljubljanskega nadškofa Antona Vovka, in ob tem povedal: »Komunisti so ga zažgali, ko je šel blagoslavljat orgle na eno od

župnij. Ni sicer umrl, je pa vse življenje nosil posledice tega nasilja. Tako smo danes združeni tudi v ekumenizmu krvi, ki naše brate in sestre mučence povezuje v trpljenju in smrti za Kristusa.«

Trije metropolitani so po srečanju podpisali skupno ekumensko izjavo, ki jo objavljamo v nadaljevanju.

Maša za pokojne v Kranjski Gori in »panihida« v ruski kapelici

Petkovo popoldne je bilo namenjeno protokolarnemu dogodku na gradu Strmol, kjer je zunanji minister Karl Erjavec gostil oba pravoslavna metropolita in njuni delegaciji. Zvečer se je prizorišče slovesnosti in srečanj prestavilo v Kranjsko Goro. Večerno sveto mašo je za ponesrečene ruske in ukrajinske vojne ujetnike v župnijski cerkvi Marije Vnebovzete daroval ljubljanski nadškof metropolit Stanislav Zore, pri oltarju so se mu pridružili apostolski nuncij v Sloveniji nadškof dr. Juliusz Janusz, celjski škof dr. Stanislav Lipovšek, prof. dr. Anton Štrukelj in domači župnik Janez Šimenc, navzoči pa so bili tudi že omenjeni visoki predstavniki Ruske in Srbske pravoslavne cerkve.

Nadškof Zore je v uvodu v mašo dejal, da se »spominjamo in molimo za blaženi pokoj ruskih vojnih ujetnikov, ki jih je pred sto leti, 8. marca 1916, zasul snežni plaz pri gradnji ceste na Vršič. Ob tej tragediji pripadnikov ruskega naroda smo hvaležni za vse pobude, ki so bile v teh letih storjene, da so rajni dobili primerno spominsko obeležje in je ta kraj bolečega in tragičnega spomina postal kraj molitve in srečanja med predstavniki ruskega in slovenskega naroda in še posebej kraj srečanja med predstavniki Ruske pravoslavne cerkve in predstavniki Katoliške cerkve in krščanskih Cerkva, ki delujejo v Sloveniji.«

Škof Lipovšek je v govoru med mašo najprej opozoril, kako je pomembno, da »kristjani v moči naše skupne vere utiramo pota vedno popolnejše edinosti in ljubezni, ki je srčna želja in zapoved našega Gospoda Jezusa Kristusa in razpoznavno znamenje njegovih učencev«. K temu je veliko pripomogel drugi vatikanski koncil z odlokom o ekumenizmu. Nato je omenil številne ekumenske pobude in dejanja na svetovni in slovenski ravni, ki so izpričali in potrdili ekumensko usmerjenost Katoliške cerkve v samem središču Rimu, po svetu in v Sloveniji – od zgodovinskega srečanja med papežem Pavlom VI. in carigrajskim patriarhom Atenagoro 6. januarja 1964 v Jeruzalemu do prav

tako že omenjenega zgodovinskega srečanja med papežem in patriarhom v Havani. Posebej je poudaril, kaj vse je bilo na ekumenski ravni narejeno v Sloveniji in kako zelo je »pomembna ekumenska razsežnost krščanskega življenja«. Ruski pravoslavni cerkvi je izrazil priznanje za njeno prizadevanje, da se obvaruje in ohrani krščanska podoba družine. Opozoril je, da bi morali kristjani danes »več narediti za trpeče brate in sestre po svetu«. Nazadnje je Marijo Vnebovzeto prosil, da bi to »srečanje bratskih cerkva obrodilo bogate sadove«.

Pred mašo sta na prostoru pred cerkvijo Mešani pevski zbor Odmev iz Kranjske Gore pod vodstvom zborovodje Matjaža Megliča in Moskovski sinodalni zbor pod vodstvom Alekseja Puzakova zapela vrsto narodnih in cerkvenih pesmi; zbor iz Moskve tudi hvalnico Gospodu, ki jo je zložil metropolit Ilarion.

Naslednji dan, v soboto 30. julija, je metropolit Ilarion vodil spominsko in bogoslužno slovesnost ali »panihido«, tj. pravoslavno molitev za umrle, pri ruski kapelici sv. Vladimirja pod Vršičem. Tudi tu so bili poleg številnih predstavnikov našega javnega življenja navzoči cerkveni predstavniki: oba metropolita, Zore in Perić, nuncij Janusz ter škof Lipovšek, glavni gost in govornik pa je bil ruski predsednik Vladimir Putin. Na tem mestu objavljamo še pomenljiv nagovor, ki ga je ob koncu molitev za umrle imel metropolit Ilarion Alfejev:

»Dragi bratje in sestre! Stojimo na posebnem kraju, ki je posvečen spominu na smrt ruskih ujetnikov, na mestu, ki je postal kraj vsakoletnega romanja tisočev Slovencev, Rusov in vseh tistih, ki jim je drag spomin na umrle. Naš Gospod Jezus Kristus je rekel: 'Nihče nima večje ljubezni, kakor je ta, da dá življenje za svoje brate (dobesedno: prijatelje).' (Jn 15,13) Slovenci so vedno bili in vedno bodo za Ruse bratje, kakor so bili in bodo za Ruse bratje vsi slovanski narodi in vsi narodi Evrope. Številne države Evrope so posejane s kostmi ruskih vojakov in so bile okrvavljene z njihovo krvjo. Ni naključje, da v glavnem mestu Bolgarije stoji spomenik ruskemu carju, v glavnem mestu Srbije pa je bil nedavno postavljen spomenik drugemu ruskemu carju. Tudi ni naključje, da po mnogih evropskih mestih stojijo spomeniki ruskim in sovjetskim vojakom. Danes bomo takšen spomenik odkrili tudi v prestolnici Slovenije. Ruski ujetniki, ki so umrli na tem kraju, so

prav tako dali življenje za svoje brate. In tisti, ki so ostali živi – na kaj so najprej in predvsem pomislili? Najprej so se spomnili na Boga in na sv. Vladimirja, krstitelja Rusije. Z lastnimi rokami so postavili to kapelo. Slovenski narod že sto let globoko spoštuje ta sveti kraj in skrbi za to kapelo. V imenu Ruske pravoslavne cerkve in v imenu njegove svetosti ruskega patriarha Kirila bi se rad zahvalil vsem Slovencem. Naj se nikoli ne ponovijo tragedije, ki so se odigrale pred sto leti in ki so uničile brezštevna človeška življenja. Naj sonce miru sije nad našima državama in nad vso našo evropsko celino. Naj Gospod Bog blagoslavlja naša naroda. Gospod naj vas vse varuje!»

Stoto obletnico postavitve ruske kapelice so Slovenci in Rusi počastili tudi z drugimi slovesnostmi in prireditvami. V nedeljo, 31. julija dopoldne je potekala v srbski pravoslavni cerkvi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani »Božja liturgija«, zvečer pa je imel v Moskovski sinodalni zbor v cerkvi Marijinega oznanjenja v Ljubljani koncert ruskih duhovnih in cerkvenih pesmi. Zvrstile so se še nekatere druge prireditve v okviru dni ruske kulture v Sloveniji. Predsednik Vladimir Putin je v soboto proti večeru na ljubljanskih Žalah odkril spomenik ruskim in sovjetskimi žrtvam v Sloveniji v času obeh svetovnih vojn. Spomenik so po ruskih načrtih izdelali v podjetju Marmor Hotavlje. Spominski prostor oblikuje zaokrožena skupina osmih masivnih kamnitih stebrov, ki se proti središču dvigujejo do višine štirih metrov in pol in na svojem vrhu nosijo skupino žerjavov v letu k domačemu gnezdju; s tem spomenik v prispodobi povezuje padle Ruse s Slovenijo.

Skupna izjava predstavnikov Ruske pravoslavne cerkve, Srbske pravoslavne cerkve in Katoliške cerkve ob ekumenskem obisku v Sloveniji: *Da bi Evropa obranila svojo dušo*

Julijsko spominsko slavlje pri ruski kapelici pod Vršičem nudi vsako leto priložnost, da se spoštljiv molitveni spomin na mrtve ruske ujetnike poveže z ekumenskim srečanjem predstavnikov Pravoslavne cerkve in Katoliške cerkve. Kraj trpljenja in smrti sredi slovenskih planin v času prve svetovne vojne je v zadnjih letih postal kraj molitve in bratskih srečanj med narodi in krščanskimi Cerkvami. Vojne so sejale sovraštvo in delitve, Božja dobrot pa je napravila, da so iz tragičnih dogodkov zrastle nove vezi in prijateljstvo med narodoma, ki se vsako leto krepi ob rusko-slovenskih srečanjih.

Delegacijo Ruske pravoslavne cerkve letos vodi metropolit Volokolamski Ilarion, predsednik Oddelka za zunanje cerkvene zadeve pri Moskovskem patriarhatu. V sklopu njegovega obiska v Sloveniji so potekali vsebinsko bogati medkrščanski razgovori, kjer so sodelovali še Zagrebško-ljubljanski metropolit Porfirije z delegacijo Srbske pravoslavne cerkve in ljubljanski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore s sodelavci ter celjski škof Stanislav Lipovšek kot predsednik Slovenskega ekumenskega sveta.

Rdeča nit vseh pogovorov so bile nekatere teme, o katerih sta govorila papež Frančišek in Kiril, patriarh Moskve in cele Rusije, med srečanjem, ki je potekalo 12. februarja letos na Kubi. Govorili smo o vprašanjih, ki skrbijo in vznemirjajo današnje človeštvo in s tem tudi kristjane na Vzhodu in Zahodu. Krščanske Cerkve nosijo v sebi velikanski potencial miru in sprave in se čutijo soodgovorne za mir, saj nas vse zavezuje Jezusova beseda: »Blagor tistim, ki delajo za mir, ker bodo postali Božji otroci.« (Mt 5,9)

Misel o miru nas je vodila k misli o naši skupni odgovornosti za stvarstvo (naravo), ki ga je Stvarnik zaupal vsemu človeštvu, da bi ga »obdelovalo in varovalo« (1 Mz 2,15). Kristjani smo dolžni napraviti vse, da bi se z obzorja človeštva umaknila grožnja »uničenja sveta in možnost nove svetovne vojne« (Skupna izjava papeža Frančiška in Kirila, patriarha Moskve in vse Rusije, št. 11).

Ne moremo križem rok opazovati, kako Evropa pozablja na svoje krščanske korenine in tone v vse večje razkristjanjenje. Edini smo v misli, da se morajo kristjani vseh krščanskih Cerkva »združiti pri skupnem pričevanju za Kristusa in za evangelij, da bo Evropa obranila svojo dušo«, ki jo že dva tisoč let oblikuje krščansko izročilo (Skupna izjava, št. 16).

Evropa doživlja val beguncev, ki mu ni videti konca. Med begunci je veliko kristjanov z Bližnjega vzhoda, ki jih je vojna pregnala iz njihovih vasi, mest in pokrajin. Skupaj s papežem in patriarhom se sprašujemo, ali bo svet mirno gledal, kako bo krščanstvo povsem uničeno v pokrajinah, kjer se je najprej začelo širiti in kjer se je obranilo skozi dva tisoč let?

V teku pogovorov smo se dotaknili vprašanja družine. Pravoslavnim in katoličanom je skupno pojmovanje družine, ki je utemeljena na skupnosti enega moža in ene žene s ciljem izpolnitve Božjega naročila o rojstvu in vzgoji potomcev (1 Mz 1,28). Vrednoti očetovstva in materinstva sta za nas nedotakljivi.

Spomnili smo se tudi naših tisočletnih skupnih korenin in skupne duhovne dediščine. Leta 2013 je minilo 1150 let, odkar sta sveta brata Ciril in Metod iz Carigra-

da na Velikomoravsko prinesla luč evangelija in pismenstva. Služila sta v času, ko kristjani Vzhoda in Zaboda še niso bili razdeljeni in tudi zato ostajata vez med Vzhodom in Zabodom. Po pravici ju imenujemo apostola Slovanov, zavetnika Evrope in priprošnjika za edinost kristjanov.

Medkrščanske pogovore smo povezali z obiskom ljubljanske stolnice ter srbske pravoslavne cerkve v Tivoliju.

V molitvi h Kristusu, k Božji materi Mariji in k zavetnikom cerkva, ki jih častita obe Cerkvi – svetemu Nikolaju Čudodelniku in svetima bratoma Cirilu in Metodu –, smo prosili za Božjo pomoč pri reševanju skupnih nalog in preseganju izzivov, ki stojijo pred kristjani.

Ljubljana, 29. julija 2016

Metropolit Volokolamski Ilarion, predsednik Oddelka za zunanje cerkvene zadeve pri Moskovskem Patriarhatu; metropolit Zagrebško-ljubljanski Porfirije; ljubljanski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore OFM